

volume gaat omlaag door de aangekondigde voortzetting van de verkleining van de gemiddelde woninggrootte. Zonder echt duidelijk te zijn, wordt gesteld 'dat het in de bedoeling ligt het percentage kleine woningen (kleiner dan 3.5 VE) in 1983 afhankelijk van de ervaringen in 1982 voor de woningwetsector te stellen op 45%'. Bovendien wordt het aantal wooneenheden verhoogd van 18.000 tot 19.000.

Behalve deze aangekondigde verkleining van de gemiddelde woninggrootte wordt over de nagestreefde kwaliteit van de nieuwbouw weinig anders gezegd dan 'dat een uiterste poging moet worden gedaan om de nieuwbouw betaalbaar te maken en te houden. De stichtingskosten zullen daarom niet mogen toenemen als gevolg van toevoeging van onnodige kwaliteit'. Om dat te bereiken zal in 1983 opnieuw per provincie worden bepaald welk gemiddeld stichtingskosten-niveau moet worden aangehouden. Van afgewogen beleid op dit belangrijke terrein lijkt vooralsnog geen sprake. De mededelingen hieromtrent zijn in ieder geval uitermate summier. De indertijd aangekondigde afschaffing van de zogenaamde Voorschriften en Wenken, die al sinds 1965 de kwaliteitsrichtlijnen voor de volkshuisvesting bevatten, is uit de tekst verdwenen, maar of daarmee het voornemen ook van de baan is...

De begroting voor 1983 is een beleidsstuk met grote onzekerheden en weinig perspectief. De kennelijke onbeheersbaarheid van het bouwvolume is zorgwekkend zowel voor de werkgelegenheid in de bouwrijverheid en de toekomst van de bedrijfstak, als voor de noodzakelijke voortgang van de bestrijding van de woningnood waar deze nog bestaat. Als door aanvallen op de individuele huursubsidie, door de versnelde huurharmonisatie en door de snelle stijging van de bijkomende kosten van het wonen, de woonlasten grote problemen gaan oproepen, dan zullen initiatiefnemers terughoudender worden en neemt de kans op een plotselinge ongeplande terugval van het bouwvolume toe. Toenemende werkloosheid en een tegenvallende ontwikkeling van de reële inkomens zullen deze kans vergroten. Van een beheerst woningbouwbeleid lijkt vooralsnog geen sprake. Allerlei maatschappelijke en economische ontwikkelingen zullen op de woningbouw hun invloed hebben zonder dat een minister daaraan ook maar iets kan doen. Volgens H. Priemus in NRC-Handelsblad van 31 juli 1982 gaat het daarbij bijvoorbeeld om de volgende zaken:

- een tegenvallende ontwikkeling van de reële inkomens met 1 procent leidt tot een verhoging van de uitgaven voor individuele huursubsidie met f 200 miljoen in 1985, f 710 miljoen in 1990 en f 3,2 miljard in 2000.

- een rente van 12 procent (in plaats van 9 procent) zou in 1985 f 690 miljoen aan objectsubsidies extra vergen, en in 1990 f 3,8 miljard. Daar komt in 1990 nog f 630 miljoen bij aan extra liquiditeitskosten. In 2000 zouden de objectsubsidie lasten ruimschoots zijn verdubbeld.

Aard en omvang van het nieuwbouwprogramma zullen mede van deze ontwikkelingen afhangen. Daarmee lijkt de volkshuisvesting

stuurloos te zijn overgeleverd aan externe krachten, mogelijk met desastreuze gevolgen: lagere nieuwbouwprogramma's, minder kwaliteit, meer werkloosheid in de bouw, en toch: hogere uitgaven op de begroting van Volkshuisvesting. In dat licht gezien is het feit dat op de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening per saldo niet bezuinigd is, maar een schrale troost.

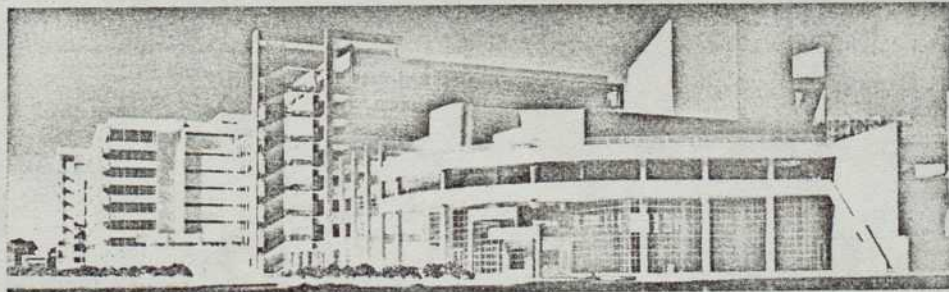
Noud de Vreeze

Drie Parijse architectuur-exposities blijken een pretentieuze mislukking

Al geruime tijd leek Parijs een in deze herfst onvermijdelijk reisdoel te gaan worden voor architectuurminnaars. Voor de tweede keer zou in het kader van de Biennale de Paris werk van een groot aantal jonge architecten (architecten van onder de veertig) geëxposeerd worden. Tegelijk zou ter gelegenheid van het Festival d'Automne aandacht worden besteed aan (oudere) arrivés, zeg maar coryfeeën. En het Institut Français d'Architecture kondigde voor deze maanden de tentoonstelling La Construction Moderne aan. De vooruitzichten waren hoopvol. De drie tentoonstellingen zouden in nauw overleg tussen de organisatoren tot stand komen. Gezamenlijk was het hoofdthema (la modernité) gekozen, gezamenlijk was bepaald wie welke nuances zou belichten. En gezien de kwaliteit waarmee in het verleden in Frankrijk - al inventariserend - materiaal is aangedragen voor het architectuurdebat (denk aan Architectures en France-Modernité/Post-Modernité, maar ook aan Plinius' La Laurentine van de afgelopen zomer) was het niet overdreven te veronderstellen, dat de drie tentoonstellingen samen de coördinaten zouden geven van het punt in dat debat waar we op dit moment beland zijn.

alle bescheidenheid heel aardig. De samenhang komt absoluut niet uit de verf. Het is zonde van alle energie, maar vooral eigenlijk heel pijnlijk om mee te maken. Rondlopend op de tentoonstellingen maakt de woede over het feit, dat je je voor deze onzin naar Parijs hebt laten lokken gaandeweg plaats voor een authentiek gevoel van plaatsvervangende schaamte.

La Modernité: un projet inachevé. Wie toevallig in Parijs is moet hier wel even binnenlopen, want in de hal is Richard Meiers kolossale kantoren-complex voor het Renault-concern in Boulogne-Billancourt te zien, nog voor de werkelijke entree en dus zonder te betalen. Het kon bijna niet symbolischer: één van de interessantste projecten die aanwezig zijn is zorgvuldig buiten de expositie gehouden. Het is niet ondenkbaar, dat de samenstellers van de tentoonstelling gewoon geen raad met het project wisten. Renault heeft niet voor niets Meier als architect benaderd. Het betrekken van een vooraanstaand Amerikaans architect bij de bouw in Frankrijk heeft ongetwijfeld te maken met de positie van Renault op de Amerikaanse automarkt. En zo staat daar dan de maquette van het grootkapitaal. De commercie druipert er vanaf en het zal menigeen dus best enige moeite kosten om te durven zeggen, dat het een schitterend project kan worden. Voorbij de entree begint - inhoudelijk en wat betreft de presentatie - de ellende onmiddellijk. Het dia-programma, een ouverture, blijkt ook nadat je met moeite zo bent gaan zitten dat twee neo-classicistische zuilen het tegenlicht afdekken onleesbaar donker. En wanneer je

La modernité: un projet inachevé (Festival d'Automne) leek een onderzoek in te zullen houden naar wat de idealen van het Moderne Bouwen waren (geweest) en welke daarvan nog steeds gelden. Dus een onderzoek naar wat er nog ligt om onderzocht te worden. In aansluiting daarop leek *La Modernité ou l'esprit du temps* (Biennale) een momentopname te zullen zijn van wat jonge ontwerpers zich daarvan aantrekken. Zien ze de draad die nog steeds klaar ligt om te worden opgepakt? Zo ja, hoe doen ze dat;

zo nee, waarom negeren ze hem en wat zijn hun alternatieven? De derde tentoonstelling, *La Construction Moderne*, zou het eigentijds gereedschap, de moderne technologie en de consequenties daarvan in beeld brengen.

Deze opzet is niet gelukt, sterker: het is een grote sof geworden, daar in de Franse hoofdstad. De hoog van de toren geblazen pretenties zijn nergens waargemaakt. Twee van de drie tentoonstellingen zijn het aanzien nauwelijks waard; alleen *La Construction Moderne* is in

ogen daaraan gewend zijn zie je een ratjetoe van beelden de revue passeren. Zonder toelichting. Onbegrijpelijk.

Op de trap naar boven loop je langs een aantal grote blikvangers, die de namen van zulke uiteenlopende architecten als Erskine, Aymonino, Van Eyck en Stirling aan je opdringen. Ze spelen verder in de tentoonstelling geen rol en het waarom van hun aanwezigheid blijft dus duister. En op die manier is het feest eigenlijk al bedorven nog voor het begonnen is.

Richard Meier: maquette van de 'siège social' van Renault, die moet vertiën in Billancourt.